

Христина Харчук

ПОХОРОННІ РОДИННІ КАПЛИЦІ ЛИЧАКІВСЬКОГО ЦВИНТАРЯ

Похоронні родинні каплиці Личаківського цвинтаря зведено у XIX – на початку XX ст. Ці монументальні надгробні пам'ятки у західній традиції християнства призначалися для поховань, а також доволі часто (у тому випадку, коли мали окреме приміщення) слугували місцем для молитов і відправ за покійниками. У каплицях, як і храмах, були вівтарі для релігійних відправ. Найчастіше – це будівлі з вівтарем навпроти входу і невеликим передсінком. Іноді вони нагадували відкритий вівтар у формі аедикули, під яким були крипти. Похоронні каплиці призначалися для поховань декількох поколінь однієї родини. Доволі часто траплялися випадки, коли в одній каплиці хоронили кілька родин.

На Личаківському цвинтарі збереглося двадцять похоронних каплиць львівських аристократичних родин. Двадцять перша каплиця, яка колись належала графам Дзедушицьким (73-те поле), була знищена артилерійським пострілом під час Другої світової війни у липні 1944 р. Відомо, що каплиця була зведена в стилі історизму з елементами неоготики та необароко. Її прикрашав необароковий купол.

Найстаріша і найбільш цінна в мистецькому відношенні збережена каплиця Личаківського цвинтаря належала графу Леонарду Вінцентію Дунін-Борковському (6-те поле). Вона була збудована у 1812 р. в стилі ампіру на кошти графа після смерті його дружини Ігнатії з Остророгів Борковській¹. У 1903 р. каплиця була відновлена. Про дату побудови та відновлення свідчить мармурова таблиця на головним входом до каплиці. Автор проекту невідомий. На головному фасаді каплиці виступає чотириколонний портик коринфського ордеру, завершений трикутним фронтоном, на полі якого розміщений чавунний герб Дунін-Борковських – “Лебідь” на голубому картуші під графською короною. Між колонами портика розташовані дві скульптурні фігури з полянського пісковика (скульптор Гартман Віттер), під якими поміщені жалобні епітафії. Класичний фронтон каплиці вінчала колись міфологічна постать Харона з веслом у руці, який відштовхував човен від берега². На гребені двосхилого даху восьмигранний купол з ажурним ліхтарем та хрестом. Каплиця стоїть на доволі високому насипі, за родинними каплицями Моледзінських та Кисельків. До неї ведуть з обох боків сходи. У 1985 р. каплиця згоріла, а в 1994 р. її відреставрували.

¹ *Ciesielski W. Pomnikowe rysy z cmentarzy lwowskich / W. Ciesielski. – Lwów, 1890. – S. 67.*

² *Markowski J. Cmentarz / J. Markowski. – Lwów, 1890. – S. 12–13.*

Граф Леонард Вінцентій Дунін-Борковський (1768–1839), підкоморний короля Станіслава Августа, походив зі старовинного українського роду. Дід графа Юрій Василь Дунін-Борковський (1640–1702) був генеральним обозним Війська Запорозького, похований у Єлецькому монастирі. Згодом нащадки генерального обозного прийняли католицьку віру і переїхали зі Східної України до Галичини. У крипті каплиці Дунін-Борковських, окрім фундатора, спочивають його сини від другої дружини графині Ельжбети Красинської: Станіслав (1818–1884) і Северин (1824–1872), племінник Юзеф (1809–1843), поет, еллініст, перекладач. Тут поховані також рідний брат фундатора, Станіслав Ян Непомуцен Каєтан (1782–1850), геолог і мінералог, мандрівник, історик літератури; Болеслав Дунін-Борковський (1817–1871), староста коломийський та його дружина Марія з роду Бадені (1832–1904) та їх син Казімеж Станіслав Францішек (1854–1903).

У 1880 р. Єжи Влодзімеж Север Дунін-Борковський побудував на Личакові ще й другу каплицю Дунін-Борковських (61-ше поле) в стилі пізнього класицизму, призначену для іншої лінії цього шляхетського роду, яка походила з міста Городка під Львовом³. Фундатор каплиці був власником Городка і прилеглих поселень, політиком, послом до Віденської Ради. Улюбленим заняттям графа була геральдика та генеалогія, значний вклад зробив він також у розвиток польської освіти – будував школи та сиротинці.

Окрім графа Єжи Дунін-Борковського (1817–1871), у крипті каплиці похований Александер Фридерік Дунін-Борковський (1811–1896), відомий під літературним псевдонімом “Лешек”, учасник Листопадового повстання 1831–1832 рр. проти царської Росії, публіцист, політичний діяч. Тут похований також і молодший брат Лешека – Мечислав (1815–1888), хімік, фармацевт, учасник Січневого повстання 1863–1864 років, їх сестра Людвіга Незабитовська (1814–1887), донька Лешека – Ядвіга (1838–1900) та інші особи.

Найпомпезніша каплиця Личакова, яка належала родині Барчевських (70 поле), побудована в 1885–1887 рр. у псевдовізантійському стилі за проектом архітектора Владислава Галицького будівельною фірмою Леопольда Шімзера⁴. Ця велика триярусна споруда, збудована на кошти одного з найбагатших магнатів Поділля – Пробуса Барчевського, займає 220 квадратних метрів площі цвинтаря. На побудову каплиці та на купівлю цвинтарного ґрунту Барчевський виділив у своєму заповіті 50 тис. гульденів. В основі її плану – грецький хрест, каплиця з куполом, прикрашеним в інтер'єрі чотирма рядами касетонів із розетами. Над входом до каплиці є барельєф Святого Фелікса, патрона родини Барчевських і родовий герб – Самсон, який розриває пащу лева. У крипті каплиці поховані ексгумовані в різних місцях Польщі останки членів родини Барчевських. У 1941 р. під час бомбардування Львова зазнав руйнування купол каплиці.

Каплиця Бачевських (3 поле) знаходиться неподалік від головної брами цвинтаря, збудована в 1883 р. за проектом архітектора Яна Шульца в стилі історизму з ознаками неоренесансу⁵. Вона зведена на кошти багатого і відомого в Європі промисловця Адама

³ *Nicieja S. Cmenrarz Łyczakowski we Lwowie / S. Nicieja. – Wrocław, 1989. – S. 223.*

⁴ *Ilustrowany przewodnik po Lwowie i powszechnej wystawie krajowej. – Lwów, 1894. – S. 146; Gazeta Narodowa. – 1887. – 29 lipca.*

⁵ *Ilustrowany przewodnik po Lwowie i powszechnej wystawie krajowej. – Lwów, 1894. – S. 145.*

Юзефа Бачевського (*1829 – †1911), власника лікєро-горілочної фабрики. Каплиця в плані квадратна, її стіни підкреслені рустованими пілястрами і завершені трикутними фронтонами. Увінчана каплиця куполом, з ліхтарем та мурованим хрестом.

Фірма Бачевських, заснована у 1782 р., наприкінці XIX – на початку XX ст. (під час німецького бомбардування у 1939 р. згоріла), мала великий успіх. Каплицю звів А. Бачевський після смерті своїх батьків – Юзефа та Вікторії, – які померли майже одночасно 23 і 25 березня 1883 р. Окрім них, у крипті каплиці поховані – Адам Бачевський, його сини Леопольд (1859–1924) та Генрик (1864–1930), Еміліан Бачевський (1892–1917), Габрієла Бачевська з Коперницьких (1863–1935).

За каплицею Бачевських зведено каплицю Онуфрія і Клари Лодинських та Анджея і Марії Моровських та їх родин (3-тє поле), побудована у 1883 р. в стилі історизму з характерними ознаками неоренесансу та неоготики за проектом відомого архітектора Яна Шульца⁶. Каплиця мурована з цегли, тинькована. В її крипті спочивають Францішек Явор Ілляевич (1845–1889), бургомістр Жовкви та Самбора, президент обласного суду у Тернополі; професор Людвік Ілляевич Лодинський (1845–1919), адвокат; його мати Іоанна з Лодинських Ілляевич (1818–1897) та Антоній Лодинський (1819–1890).

Біля великого рондо Личаківського цвинтаря, крім каплиці Бачевських, зведено ще п'ять родинних каплиць. Найбільша з них – каплиця Кшечуновичів (2-ге поле), побудована у другій половині XIX ст. за проектом архітектора Філіпа Романа Покутинського з червоної нетинькованої цегли в стилі історизму з ознаками неороманської архітектури⁷. Вона належить родині багатих вірменських землевласників Кшечуновичів і споріднених з ними Суходольських. Каплиця стоїть на невисокому пагорбі, оточена різьбленою в камені балюстрадою, до неї ведуть широкі кам'яні сходи. Над порталом входу, прикрашеним білокам'яним архівольтом, кругла білокам'яна розета.

Згідно із записами цвинтарної книги 2-го поля Личаківського цвинтаря у крипті каплиці поховані Корнель Кшечунович (1815–1881), його син Александер (†1922) та сестра Ізидора з Кшечуновичів Суходольська (1819–1902), Леон Суходольський (†1897), Корнель Суходольський (1838–1902), Ян Стойовський (1855–1917), Ванда Суходольська (1846–1918), Октавія Кшечунович (1846–1922), Едвард Козицький (1859–1941).

Біля каплиці Кшечуновичів на 2-му полі цвинтаря є значно менша за розмірами каплиця Кисельків і Стройновських, зведена також в стилі історизму з рисами неороманської архітектури, правдоподібно, також за проектом архітектора Філіпа Романа Покутинського. Каплиця мурована з нетинькованої червоної цегли, кутові пілястри її стін, а також обрамування головного входу й архівольта, аркатурний фриз тиньковані. Над входом до каплиці, у тимпані, барельєф із зображенням ангела з розпростертими крилами, який тримає в руках картуш із латинським написом “Sanctus” майстра Е. Шрімля⁸. У каплиці похований Кароль Киселька

⁶ Ibidem. – S. 145.

⁷ Medyński A. Przewodnik po cmentarzu Łuczakowskim / A. Medyński. – Lwów, 1937. – S. 53.

⁸ Nicieja S. Cmentarz Łuczakowski we Lwowie / S. Nicieja. – Wrocław, 1989. – S. 232.

(1830–1893), власник відомої у Львові броварні та водолікувального закладу на Підзамчі; а також його брат Фердинанд (1847–1884) з дружиною Емілією з Гофліхів (1843–1930). Тут спочивають зяті і внук К. Кисельки – професор Едвард Стройновський (1848–1926), відомий лікар, засновник у 1893 р. львівської швидкої допомоги, директор Галицької ошадної каси, професор Владислав Дулемба (1851–1930), юрист, міністр закордонних справ Галичини; Роман Стройновський (1885–1934), посол сейму Речі Посполитої.

Поруч із каплицею Кисельків збудовано найменшу каплицю Личакова, яка належала родині Молендзінських (2-ге поле), зведена в стилі історизму з рисами неокласицизму. Її трикутний фронтон опирається на дві канельовані колони іонічного ордера. На увагу заслуговують грати вхідного порталу каплиці, прикрашені багатим рослинним орнаментом, з гілками винограду, дубовим і кленовим листям та релігійним орнаментом у вигляді хреста та палаючого серця.

Ряд каплиць на полі 2-му замикає каплиця Адамських, розташована навпроти головної цвинтарної брами. Каплиця має доволі просту архітектоніку. У ній поховані Францішек Адамський (1794–1870), легіонер наполеонівської армії, львівський купець, директор закладу для убогих, фінансовий експерт і міський радник; його дружина Барбара з Новаковських (1796–1878), син Францішек (1839–1888), невістка Іоанна з Аксентовичів (1855–1908) і внучка Евеліна (1871–1886).

Каплиця родини Голомбів (8-ме поле) побудована в серпні 1903 р. з червоної нетинькованої цегли в стилі історизму з елементами неоготики та неоренесансу на кошти Анджея Голомба⁹. Фундатор був відомим у Львові будівничим і власником будівельної фірми, починав свою кар'єру мулярем-челядником. У Львові він збудував чимало кам'яниць, його навіть обирали до магістрату. Кутові пілястри стін каплиці, а також обрамування головного входу, архівольту та розети, аркатурний фриз тиньковані. У крипті каплиці спочивають: Анджей Голомб (1837–1903), його дружина Вікторія (1852–1915), син Євгеніуш (1883–1923), родичі Зигмунт (1872–1932) і Кароліна (1878–1945), а також Юзеф Радловський (†1946).

Каплиця Маліновських (6-те поле) подібна до попередньої за стилем, однак трохи менша за розмірами. Вона зведена фірмою Леопольда Шімзера в 1888 р. на могилі Кароліни Маліновської (†1887) на кошти її чоловіка Юзефа Казимира Маліновського¹⁰. Побудована у стилі історизму з елементами неоготики. Стіни каплиці муровані з червоної нетинькованої цегли. Цоколь, кутові пілястри, аркатурний фриз, обрамування стрільчастих вікон і вхідного порталу виконані з білого каменю.

Каплиця родини Білинських (71-ше поле) зведена з білого каменю за проектом архітектора Михайла Ковальчука в стилі неоготики. Антоній Білинський, багатий землевласник з Волині, фундатор закладу для невиліковнохворих у Львові, спорудив каплицю для своєї єдиної дочки Аделі (†1889), котра померла в шістнадцятирічному віці, та жінки Валерії. 14 вересня 1895 р. А. Білинського також поховали у крипті каплиці.

⁹ *Nicieja S. Cmenrarz Łyczakowski we Lwowie / S. Nicieja. – Wrocław, 1989. – S. 235.*

¹⁰ *Kurjer Lwowski. – 1890. – 19 września. – S. 3.*

Каплиця Маусів і Брудницьких (71-ше поле) побудована в другій половині XIX ст. на кошти зятя професора Юзефа Мауса – барона П. Брудницького для дружини Джоанни, що померла в 1856 р. (в тому ж році, ще і її батько). Ю. Мауса, спочатку поховали на Городоцькому цвинтарі, а згодом перепоховали в цій каплиці. Фундатор також похований у крипті каплиці у 1894 р.

Каплиця Крижановських перебудована з давньої каплиці Цетнерів¹¹. Називають її “каплицею з химерами”, зведена в стилі історизму з характерними елементами неоготики за проектом архітекторів Івана Левинського і Яна Кудельського (16-те поле)¹². Ринви її спадистого даху оздоблені фантастичними потворами з відкритими пащами. Каплиця оздоблена керамічними плитками, які виготовляли на фабриці І. Левинського у Львові. У крипті каплиці похований Станіслав Крижановський, директор Галицького кредитного банку.

На Личаківському цвинтарі є також: каплиця Михалини з Гумовських Холоневської (1851–1889), побудована за проектом архітектора Генрика Пер'є (71-ше поле) в стилі історизму з елементами неоготики, каплиця родини Гелени Фройнд (1-ше А поле), каплиця Гноїнських (1-ше поле) зведена в 1880 р. у вигляді альтанки, каплиця Фелікса і Марії з Квецінських Яворських (71-ше поле), каплиця Пайончковських (57-ме поле) у стилі неокласицизму, каплиця Фогтів в стилі неоготики (71-ше поле).

На Личаківському цвинтарі є не лише родинні каплиці. Тут зведено також каплицю вірменських бенедиктинок (5-те поле), каплицю греко-католицьких бенедиктинок (6-те поле), каплицю-ротонду Орлят (проект архітектора Рудольфа Індруха) на польському військовому меморіалі та каплицю для вшанування українських вояків, які загинули під час визвольних змагань (76-те поле) (проект архітектора Олесья Яреми та інженера Григорія Лупія).

Окрім каплиць, на Личаківському цвинтарі є два великі родинні гробівці Нойманів і Горайських, які нагадують каплиці. Гробівець Нойманів розташований на 1-му полі. На головним входом рельєфний медальйон, на якому зображено президента Львова, відомого друкаря Юзефа Ноймана (1857–1932), виконаний скульптором Костянтином Ляцкою.

Родинний гробівець Горайських (70-те поле) побудований на кошти Ядвіги з Горайських гербу Корчак графині Жищевської у 1930 р. Гробівець зведений за проектом архітекторів Вітольда Равського і Тадеуша Івановського. Будівля прямокутна у плані, вгорі завершена круглим барабаном, прикрашеним рослинним орнаментом у стилі Art-Deko. Вхід до гробівця підкреслений двома півколонами зі стилізованими капітелями також у стилі Art-Deko, які підтримують широкий фриз із рослинним орнаментом у такому ж стилі та родинними гербами Горайських, Жичевських і Млодецьких. У гробівці поховані батько Ядвіги – граф Адам Горайський (1830–21.I.1894), мати – графиня Марія з Млодецьких Горайська (1830–21.XI.1912), а також – Казімеж Горайський (1865–27.VII.1870).

Похоронні родинні каплиці Личаківського цвинтаря є цінними пам'ятками історико-меморіальної та культурної спадщини України та Польщі.

¹¹ Ilustrowany przewodnik po Lwowie i powszechnej wystawie krajowej. – Lwów, 1894. – S. 152.

¹² Ibidem. – S. 152.